

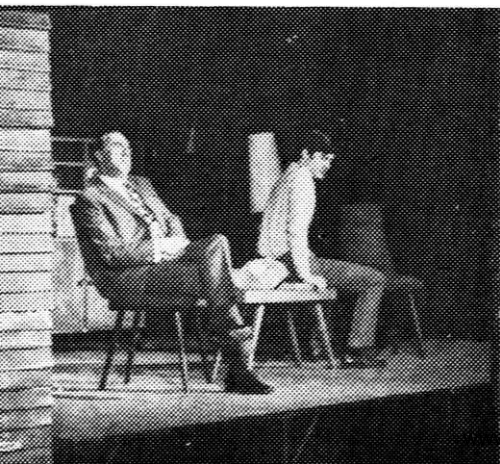
„OMUL CARE...”

de
Horia Lovinescu
la
Teatrul „C. I. Nottara”
și la
Teatrul din Ploiești

În linii mari, pentru literatură, teatru și film există două moduri posibile de a trata „policier”-ul: fie construind o ecuație pură, destinată gimnasticii intelectuale, plasată cit mai departe de planul semnificațiilor, fie împletind în țesătura mobilurilor și consecințelor acțiunii implicații de natură psihologică, etică, politică. Crezând în puterea de penetrație și în înfruntarea argumentelor ambalate în seducția unui gen atât de popular, autorii noștri practică hotărât a doua cale; totuși, piesele și filmele izbutesc prea rar să evadeze de sub zodia unei „naivități complicate” ce le înăbușă farmecul. De aceea, intrarea „în arenă” a unui scriitor de importanța lui Horia Lovinescu provoacă o explicabilă efervescență.

Cu intuiția incercatului profesionist, dramaturgul de verificată vocație analitică ac-

Zephy Alsec (Poluxis) și Gelu Nițu (Matei Albu) în „Omul care...” de Horia Lovinescu, la Teatrul de Stat din Ploiești.

ceptă condiția jocului și-și schimbă uneltele, compunând o poveste limpede, axată pe acțiune, logic gradată, conținând atâtea suspense cît e nevoie, plus o doză forte de surpriză finală. Portretistica fină, concisă, și calitatea dialogului poartă pecetea autorului.

Dincolo de reușita unui exercițiu de îndeminare, Horia Lovinescu a creat un erou în care se concentrează viața piesei. Scriitorul a știut, desigur, că receptarea mesajului pe care intenționa să-l transmită depinde în mod absolut de întruparea acestuia într-un caracter captivant: nici un fel de enunțuri abstracte, oricît de nobile ar fi ideile vehiculate, n-au șansa să răzbată, pe acest teritoriu unde convenția specifică e respectată cu intransigență. Inginerul Matei Albu, savant și copil teribil, spirit riguros și temperament boem, soț sentimental și vajnic ofițer de contrainformații e un convingător argument viu al devotamentului patriotic. Acest bărbat care gîndește repede și definitiv, care nu-și oferă luxul dilemelor de conștiință și nu problematizează inutil, trăind pasiunea luptei și murind pentru ea, e totuși în primul rînd un *spirit*, o *mințe*; de aceea, cele mai inspirate scene sînt reprizele duelului (verbal) cu Poluxis, în care nu se consumă nici un gest brutal și nu se întrezărește nici una din minunile tehnicii moderne a spionajului.

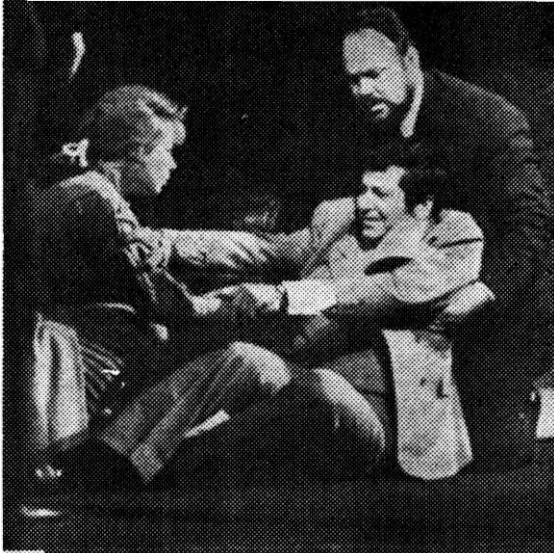
Dacă scriitorul n-ar fi voit să spună prea mult, *Omul care...* putea fi o pagină foarte agreabilă din istoria romanțată a contraspionajului; dar construcția vizează și altceva. Întîi, „story”-ul se reazămă pe un fundal compact de date de psihologie socială: viața institutului și a oamenilor săi, reacțiile lor în străinătate și acasă, atitudinile lor față de erou; lucrătorii din Securitate; existența familială, complicațiile cu soția — toate acestea sînt surprinse cu un minuțios și incisiv simț al observației realiste, uneori cu umor, alteori chiar cu sarcasm. Firul realist se împletește cu altul, care s-ar putea numi al clișeului tradițional, preluat ca atare (cu procentul de uzură respectiv): spioana-vamp, banda care utilizează metode gangsterești, drogîndu-și victima și punînd „gorilele” s-o tortureze. Bineînțeles, experiența literară a lui Horia Lovinescu e suficientă pentru a îmbina planurile deosebite; s-a întîmplat însă cam ceea ce li se întîmplă și autorilor de western modern (cu care „policier”-ul are destule puncte de tangență): apropiindu-se de realitate și îmbogățindu-se în sensuri, devenind mai verosimil, eventual mai adevărat și cu siguranță mai educativ, genul își pierde din vitalitatea specifică, aerul său transparent, de candoare și nostalgie, prin care sen-

surile fundamentale ale binelui și răului se conturau cu atîta precizie, se împiedelește... Rezultă o suspensie de diferite particule, prin care lumina străbate diferențiat: depinde din ce parte privești.

Spectacolul Teatrului „Nottara” e o lectură fluentă, corectă, cu cîteva secvențe de farmec, cîteva de umor, vreo două sineope în scenele cu multă figurație (hotelul, și mai ales recepția — chinuite cîrpile poliglote, în costume de o urîtenie jenantă), o rezolvare improprie, confuză a scenei ședinței și un tablou final electrizat de prezența lui George Constantin (Înaltul personaj), care ne-a amintit, brusc, omnipotența Actorului, în raport cu orice fel de text. În rest, regizorul George Rafael și-a ales bine protagonistul (Ion Dichiseanu), și a dirijat dezinvolt distribuția pe care a avut-o la îndemînă, cuprinzînd cîteva excelenți actori „de tipuri” (Mihai Heroveanu, Sandu Stîclaru, Val Săndulescu, Constantin Brezeanu, Ion Punea), din păcate nu și actori de stil. Printr-o linie ușor caricaturală, spectacolul a adîncit tendința piesei spre tipologie, pe care o interpretare elegantă și detașată ar fi putut-o estompa; ceea ce nu acuză — dar nici nu scuză — prezențele seci, amorfe, ale unor actori care nu comunică în nici un fel: Marga Barbu, Anda Caropol, Dorin Varga, Dorin Moga.

Protagonistul merită însă un moment de atenție, alît pentru că soarta piesei și a spectacolului e în mîna lui, cît și pentru că Ion Dichiseanu e un actor ale cărui calități nu s-au verificat încă niciodată pe deplin, și nimeni — poate nici el însuși — nu-i cunoaște măsura posibilităților. În ciuda aparentei lor de linearitate, eroii din familia șerifului, detectivului, agentului secret nu sînt deloc mai ușor de întrușipat decît eroii marii literaturi; ei incită imaginația, nasc un soi de mitologie, a cărei confruntare cu persoana concretă a actorului viu e totodată riscată și plină de tentații și gădăuînți. Iată și un exemplu care poate să spună totul: chipul pe care extraordinarul actor Thomas Holzmann i l-a dat pe ecran personajului real Richard Sorge fixa în imagine *inteligenta acțiunii*, puterea de seducție a spiritului liber, harul unei individualități de excepție. Desigur că nu propun spre imitație un model, ci încerc doar să ofer un punct de reper discuției. Ion Dichiseanu are propriile lui date-unicat, de care personajul a profitat din plin: e puternic și abil, stăpîn pe sine, o masivitate controlată, înlăuntrul căreia vibrează o lamă de spadă. Orizontul său de gândire e însă mai arid, suplețea spirituală nu e la același nivel; „vocația de soldat” umbrește personalitatea strălucitoare a eroului. I se pune actorului o problemă de subtilitate și sensibilitate, pe care — judecînd după cît știm și după cît intuim — are posibilitatea s-o rezolve.

Anda Caropol, Ion Dichiseanu și George Constantin în spectacolul teatrului „C. I. Nottara” cu piesa „Omul care...” de Horia Lovinescu.

Dacă va fi mai greu să-i recunoaștem Teatrului din Ploiești alte merite, să-i recunoaștem cel puțin pe acela al premierei pe țară.

Spectacolul are aci o cadență mai greoaie, frîngîndu-so monoton în fragmente. Regia dură a lui Emil Mandrie, scenografia întunecată a lui Ștefan Hablinski și însăși alcătuirea distribuției converg spre o altă dispunere a accentelor: acțiunea detectivă devine secundară, în raport cu confruntarea etică și psihologică; eroul-purtător de ideal e o rază de lumină într-o lume opacă și ostilă. (O rază de lumină delicată și fragilă: interpretul, Gelu Nițu, student în anul IV al Institutului de teatru, e evident prea tînăr pentru rol — ceea ce răstoarnă unele raporturi și semnificații. Sensibil, rapid, cu scăpărări de ironie și cu farmec intelectual, actorul n-a putut înlătura, în spectacolul de pe scena Concursului, o anumită crispare, provenită, probabil, din conștiința decalajului de date și experiență.) Pentru intențiile acestea, într-un fel mai ambițioase, paleta interpretativă trebuia să fie mult mai rafinată și mai precisă. Există cîteva excepții notabile (prezența caldă, bonomă, a lui Marcel Anghelescu; dezinvoltura ironică, insinuantă a lui Zephyr Alsec), cîteva roluri episodice („normale” (Corneliu Revent, Maria Rotaru, Mihail Balaban, Costică Drăgănescu) — dar, din păcate, ele confirmă regula: se joacă apăsător, strident, cu scăpări diletante (mai ales Emilia Dobrin, Lupu Buznea, Andrei Bursaci, Sabin Marian).